

УДК 316.334.2

ЗАЙНЯТИСТЬ МОЛОДІ НА ПОГРАНИЧЧЯХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Н. І. Варга

*Ужгородський національний університет,
Кафедра соціології та соціальної роботи,
вул. Нахімова, 52, м. Ужгород, 88000,
Ignatola23@gmail.com*

Після розпаду радянського режиму і розширення кордонів Євросоюзу, поняття і тема Пограниччя особливо цікава для дослідження. Територія Пограниччя пострадянського простору розглядається як територія перехідного суспільства, в яких тривають процеси політичного, культурного та економічного переходу.

У міжнародному порівняльному дослідженні «Молодь на пограниччях Центрально-Східної Європи» (травень 2015р.) низку питань було присвячено питанням досвіду працевлаштування випускників шкіл. У статті представлено результати опитування випускників шкіл Пограниччя про наявний у них досвід зайнятості, а саме тимчасову, вторинну зайнятість та уявлення про майбутнє працевлаштування. Показано, що молодь зайнята саме на тимчасових робочих місцях або підробітках. Для молоді тимчасова зайнятість є своєрідним трампліном для інтеграції до ринку праці, вона дає можливість поєднувати роботу і навчання, отримувати певний досвід, наявність якого на сьогодні є однією з першочергових умов, що висувають роботодавці до молодих співробітників. Неофіційна, вторинна зайнятість дозволяє забезпечити мобільність та більш високий рівень зайнятості, знижуючи ризик безробіття і підвищуючи шанси працевлаштування. Однак не слід забувати, що для працівника нестандартна зайнятість, перш за все, пов'язана з відсутністю соціального захисту. До об'єктивних недоліків неофіційної зайнятості для працівників можна віднести і низьку оплату праці, відсутність контролю за безпекою робочого місця і в більшості випадків – відсутність перспектив кар'єрного зростання.

Набір нестандартних форм зайнятості різноманітний і може включати різні форми і сфери діяльності. Тимчасова, непостійна або випадкова зайнятість (зайнятість на основі строкових трудових контрактів, на основі договорів на виконання певного обсягу робіт, сезонна зайнятість і т. д.) набули поширення в нашій країні в умовах перехідної економіки, як стратегія адаптації населення до змінних умов. Підробіток та часткова зайнятість учнів шкіл може розглядатись, як елемент «дорослішання». Отримання власних грошей, як власна практика адаптації до дорозлого життя. Крім того, через роботу випускники отримують можливість накопичувати людський капітал, соціальні зв'язки, комунікацію, вміння пристосовуватись до різних життєвих ситуацій.

Ключові слова: пограниччя, тимчасова, вторинна зайнятість, випускники, праця, самозайнятість.

Вступ. Особливості географічного розташування прикордонних регіонів, визначають переваги в їх функціонуванні та розвитку. Зокрема соціально-економічні переваги, котрі реалізуються в рамках прикордонного співробітництва: раціональне, всебічне і повніше використання місцевих природних, демографічних ресурсів, рекреаційних можливостей регіону з метою підвищення ефективності соціального життя краю, зайнятості працездатного населення і поліпшення його життєвого рівня; здійснення науково-виробничого та науково-технічного співробітництва; розвиток та зміцнення прикордонної інфраструктури.

Аналіз останніх наукових досліджень. В терміні «пограниччя» або «приграниччя» префікс «по-» або «при» фіксують направленість руху вздовж лінії кордону. Як зазначає, Д. В. Сергеев, мешканці прикордоння соціально мобільні і підприємливі. Населення, що живе в прикордонних ритмах, значно відрізняються від ритмів інших (центрально-регіонів) [1]. Тому надзвичайно цікавим є вивчення умов, тенденцій функціонування прикордонних територій [2].

Понад усе, варто враховувати концепцію Пограниччя в рамках поняття «центр» і «периферія». Ієрархічне розмежування сучасного світу на ядро, напівпериферію, і периферію представлено в теорії Валерстайна [3]. В рамках цієї теорії концептуалізація Пограниччя онтологічно пов'язана з топологізацією тієї частини (зони) простору, яка знаходиться на значній віддаленості від центру, де формуються певні змісти і акумулюються ресурси. При цьому «центр» визначається як акумуляція ресурсів, сукупність яких дозволяє йому домінувати над периферіями.

Термінами «центр-периферія» оперує також український соціолог Ю. Савельєв, коли розглядає можливості європейської інтеграції для України, Білорусі та Молдови, називаючи ці країни «східноєвропейським пограниччям» [4]. Проте варто відмітити, що Пограниччя – це не периферія в прямому значенні цього слова. Місце Пограниччя в теоріях зовсім неоднозначне. Скоріше Пограниччя – це зона між двома або декількома центрами. Якщо периферія визначається тим, що запозичує ідентичність у цивілізаційних центрів, притягуються до них, як до магніту, і часто звертається до центру за символічним змістом, то «кордон» несе в собі самостійний зміст роздвоєння і демаркації [5].

Кордони пересікання цивілізацій – це місце протиставлення різних культур, ідеологій, боротьби різних ідентичностей. Можемо говорити, що на території Пограниччя будуть локалізуватися два види культурних процесів: кристалізація опозицій і взаємна адаптація практик взаємодії. Результатом кристалізації виступає сегрегація культур і поселень, а також наростання суперництва між сторонами. Результатом же адаптації виступає взаємопроникнення культур (угорських, словацьких, румунських слів в мові населення Закарпаття).

Перенесення змісту периферії на Пограниччя лежить в основі парадигми Пограниччя Східної та Центральної Європи польського соціолога Т. Зарицького [6]. Згідно з цією концепцією, якщо Пограниччя розглядати як форму периферії, то воно співвідноситься до різних центрів, в яких артикулюються різні цінності. Причому територія і населення Пограниччя може притягування до двох цивілізаційних центрів одночасно. Результатом подібного процесу може стати ціннісне «опустошення» По-

граниччя. Якщо розглядати Пограниччя як вид периферії, то з нього відбувається відтік усього креативного в цивілізаційні центри, а саме пограничне населення, як населення периферії, виступає слабким виразником цінностей і культурної специфіки центра. Саме така позиція визначально робить центр привілейованим полюсом ідентичностей та ресурсів, що притягує інші території. Ця концепція повторює концептуалізацію «ядра-периферії» Валерстайна.

Ідея виділення даної пограничної субцивілізації містить в собі два критерії – територіальний і культурний: територіальний визначає певний регіон, а культурний відображає культурні особливості, що дозволяє відносити певний регіон до субцивілізації. Саме існування Пограниччя передбачає наявність в ньому багатьох ціннісно-нормативних систем, формальних і неформальних механізмів досягнення життєвих цілей, проте їх можна трактувати, і як свободу діяльності суб'єктів в умовах відсутності або ослаблення загальних нормативно-ціннісних систем регуляції поведінки.

Мета статті – порівняти досвід тимчасової, вторинної зайнятості випускників шкіл на територіях Пограниччя України, Польщі, Угорщини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неофіційна, вторинна зайнятість дозволяє деякою мірою забезпечити мобільність та більш високий рівень зайнятості, знижуючи ризик безробіття і підвищуючи шанси працевлаштування. Це, безумовно, відповідає інтересам працівників. Оскільки відкривається можливість підробляти, отримувати перші власні гроші та відчувати себе незалежним. Однак не слід забувати, що для працівника нестандартна зайнятість, перш за все, пов'язана з відсутністю соціального захисту. До об'єктивних недоліків неофіційної зайнятості для працівників можна віднести і низьку оплату праці, відсутність контролю за безпекою робочого місця і в більшості випадків – відсутність перспектив кар'єрного зростання.

Набір нестандартних форм зайнятості різноманітний і може включати різні форми і сфери діяльності. Частково зайнятими прийнято вважати працівників, мають трудові контракти на певний термін або виконання певного обсягу робіт, а також мають сезонну, випадкову або разову роботу [7]. Тимчасова, непостійна або випадкова зайнятість (зайнятість на основі строкових трудових контрактів, на основі договорів на виконання певного обсягу робіт, сезонна зайнятість і т. д.) набули поширення в нашій країні в умовах перехідної економіки, як стратегія адаптації населення до змінних умов. Дані форми нестандартної зайнятості з точки зору раціонального використання робочого часу були вигідні тільки роботодавцю, оскільки дозволяли: наймати працівників на короткий термін, не «тримати в штаті», не платити постійну заробітну платню; не перевантажувати роботою вже наявних штатних співробітників, що призвело б до погіршення якості продукції, або послуг. Для тимчасових, непостійних або випадкових працівників раціональність використання робочого часу не грає будь-якої ролі, а нестандартна зайнятість може погіршувати їх становище з точки зору гарантій зайнятості, рівня оплати праці і т. д., проте не для учнів, які навчаються [8].

Існують два основні підходи до її визначення неповної зайнятості (part – time employment) – кількісний і якісний. У першому випадку до неповної зайнятості відносять працівників із тривалістю робочого часу менше певної «нормальної» величини (за-

звичай це 35 або 40 робочих годин на тиждень; прийнято називати таких працівників «мало зайнятими»), у другому – працівників, які при відповіді на питання щодо режиму зайнятості відповідають, що мають трудові контракти на неповний робочий час. Цей вид застосовувався у нас в країні ще в радянський період, але його масштаби збільшилися в 90–ті рр. ХХ ст. У радянський період неповну зайнятість вибирали для себе працівники, які не мали можливості працювати протягом повного робочого часу (студенти, люди з інвалідністю, жінки, що мали малолітніх дітей [9]).

Самостійну зайнятість (self-employment), яка складається з роботодавців, членів виробничих кооперативів та самозайнятих у вузькому сенсі (own – account workers). Характеризується тим, що ця група працюючих не є найманими працівниками. Особи, що відносяться до неї, використовують свої підприємницькі здібності для організації трудової діяльності. При цьому характерною ознакою праці самозайнятих є раціональне використання робочого часу: працівник зацікавлений в тому, щоб за мінімально можливий робочий час досягти максимальних результатів праці, тому що від цього залежить їх прибуток і тривалість не тільки робочого, але і вільного часу. В умовах ринкової економіки самозайнятість є прогресивною формою зайнятості. Як підкреслюють А. А. Розмова і М. А. Ягодкіна, «... відкриття власної справи дозволяє ... багато в чому вирішити проблему зайнятості для не найсильніших з точки зору конкурентоспроможності на ринку праці груп економічно активного населення ...». Таким чином, самозайнятість є заходом боротьби з бідністю, бо більшість самозайнятих працюють у власному домогосподарстві [9].

Зайнятість в домашніх господарствах населення (household employment) – це особи, які виробляють товари або послуги в домашніх умовах або для продажу на ринку, або для власного споживання. У багатьох країнах (включаючи Україну) зайнятість в домогосподарствах дозволяє виробляти продукти як для власного споживання, так і продажу на ринку, використовуючи працю членів сім'ї.

«Надомна праця» (така форма зайнятості, при якій працівник працює виключно вдома) дозволяв працівникові розподіляти робочий час на свій розсуд і раціонально його використовувати, тобто це була одна з перших форм роботи, що характеризуються гнучкістю робочого часу.

Так в міжнародному порівняльному соціологічному дослідженні один з блоків запитань анкети було присвячено дослідженню думок випускників шкіл пограниччя про тимчасову зайнятість, підприємливість та відношення до праці. Дослідження під назвою «Молодь на пограниччях Центрально–Східної Європи» було проведено в травні 2015 року в Україні (Закарпатська, Харківська, Львівська області), Угорщині (м. Ніредьгаза), Польщі (м. Жешув). Було опитано близько 2 тис. випускників загальноосвітніх шкіл методом анкетування.

Молодь має більше шансів бути зайнятою на тимчасових робочих місцях. Для них непостійна зайнятість є своєрідним трампліном для інтеграції до ринку праці, вона дає можливість поєднувати роботу і навчання, отримувати необхідний досвід та здобути певний стаж, наявність якого сьогодні є однією з першочергових умов, що висувують роботодавці для молодих співробітників. Найбільший ризик фактичної неповної зайнятості існує для осіб пенсійного віку (60–70 років) та для молоді (15–24 та 25–29

років). З одного боку, вони менше, ніж інші вікові групи, зацікавлені в отриманні робочих місць на повний час, з іншого боку, за інших рівних умов роботодавці воліють наймати на такі робочі місця не їх, а представників інших вікових груп.

Для учнів, що працюють, гнучкість ринку праці виявляється в можливості створення тимчасових, неповних або неформальних робочих місць, допомагаючи батькам та отримуючи певний матеріальний зиск. Розглядаючи структуру непостійної зайнятості, можна зробити висновок, що частка випадкової зайнятості значно більша в містах, де знайти випадкові підробітки легше, а для сільської місцевості більш характерною є тимчасова зайнятість, яка відповідає сезонності сільськогосподарських робіт.

Саме можливість поєднувати навчання та роботу може стати однією із стратегій подолання кризи в Україні, підвищення мотивації молоді до отримання освіти та формуванні досвіду незалежності та самостійності у випускників шкіл. Основними завданнями тимчасової зайнятості можуть виступати такі елементи, як: залучення до праці, отримання професійного досвіду, що може допомогти з майбутнім визначенням професії та сфери діяльності, розширення сфери послуг, що надаються молодими людьми на ринку праці та підвищення якості цих послуг, дає можливість адаптуватися до трудового колективу і навчитись нести відповідальність за роботу, зайняти час молодим людям, провести його з користю, отримуючи за це ще і матеріальну винагороду. Варто зауважити, що затребуваність молоді на вторинному ринку праці в умовах кризи може бути високою, проте сам механізм реалізації, організаційний етап та працевлаштування за складним.

Щодо досвіду зайнятості, то офіційне працевлаштування (трудовий договір, контракт) зі значною перевагою переважає серед опитаних випускників м. Ніредьгаза (Угорщина) – 33,7 %. Це пов'язано з тим, що вік опитаних респондентів 19 років, тобто вони можуть вже працювати офіційно, поєднуючи навчання та роботу й волонтерську діяльність, яка може стати досвідом до отримання майбутньої професії. Проте варто відзначити, що загалом серед опитаних переважає неофіційна праця, без контракту, а саме більше, ніж третьої частини опитаних. Зайнятість повний чи неповний робочий день переважає серед опитаних в Закарпатській області (Україна) та учнів Харківської області – 11,9 %. Найвищі відсотки отримує неофіційна праця без контракту у всіх опитаних респондентів (від 32,7 % до 44,9 %), крім опитаних м. Ніредьгаза (Угорщина). Причому 44,9 % відсотків опитаних учнів м. Жешів працює неофіційно, бачимо, що неофіційна занятість характерна не лише для нашої країни.

Ще варто зауважити, що серед учнів Угорщині (86 %) та Польщі (85,7 %) мають досвід зайнятості, а опитані учні України лише близько 60% мають такий досвід. Навпевно, це пов'язано з рядом фактів, а саме: з віком, адже випускники в цих країнах мають близько 19 років; з умовами та можливістю підробляти в самій державі.

Згідно з результатами дослідження, опитані респонденти у своїх уявленнях про майбутню працю притримуються думки, що стабільна, надійна робота, яку можна виконувати як на робочому місці, так і вдома (дистанційна з використанням Інтернету, комп'ютера чи мобільного телефону) є привабливішою для них стабільна, надійна робота – щоденна кількогодина праця в однаковий час на робочому місці, крім випускників м. Жешів (58,8%). Хоча зайнятість на одному робочому місці із стабільною оплатою

займає другу позицію у відповідях респондентів. Причому робота вдома, незалежно від тривалості та типу договору, укладеного з роботодавцем, робота на повний робочий день з можливістю додаткових підробітків та робота тільки за договором, тимчасовий контракт не стільки бажаною і стабільною для молодих людей.

Таблиця 1

Основні сфери зайнятості випускників шкіл, %

	Закарпатська обл.	Угорщина (Ніредьгаза)	Польща (Жешів)	Львівська обл.	Харківська обл.
Оплачувана праця (трудоий договір, контракт)	9,4	33,7	17,3	2,7	5,8
Повний чи неповний робочий день	14,7	7,8	4,4	6,7	11,9
Неофіційна праця, без контракту	32,7	10,9	44,9	35,11	37,9
Волонтерство	3,8	44,3	19	13,2	6,5
Оплачувана практика	2,4	5,4	10,5	0,2	3,0
Інший вид праці	1,5	12,2	5,1	0,75	4,2
Не працював	36,3	14	14,3	39,5	41,4

Внаслідок глобальної інформатизації суспільства, розвитку більш модернізованих комп'ютерних потужностей все більшої популярності отримує віддалена робота – «дистанційна» зайнятість поза офісом. З кожним роком неухильно зростає кількість працівників даної сфери – «фрілансерів». Велику популярність «фрілансерство» набирає з розвитком інформаційних технологій і мережі інтернет, що дозволяє працівникам виконувати певні завдання в більш комфортних умовах. У цьому і полягає основна позитивна особливість цього виду зайнятості. З позитивних аспектів можна виділити вільний вибір професії та місця роботи, зручний графік, відсутність обмежень за віком і статтю, що сприяє підвищенню продуктивності праці і збільшення вільного часу.

Основними видами робіт для неповнолітніх є: зайнятість в сільському господарстві, ремонтні роботи в слюсарських, меблевих майстернях, підробіток у сфері реклами, кур'єрські послуги, підсобні роботи на виробничих підприємствах, торгівля, громадське харчування, надання соціальних послуг (догляд за пристарілими, інвалідами) [10]. Так, серед опитаних випускників пограниччя переважає сезонна зайнятість в будівництві (41,9 %), виробництві продукції (34,5 %) особливо серед випускників Закарпатської області (Україна). Можливо, учні були залучені до цієї сфери під час літніх канікул, що дало змогу поєднувати навчання та роботу. Робота в рекламі (16,4 %) переважає серед опитаних Львівської області (Україна) та Харківської області (Україна) 10,3 %, напевно, в містах легше знайти роботу в цій сфері. Зайнятість в сільському господарстві переважає серед опитаних м. Жешів (Польща). Про досвід зайнятості в торгівлі відмітили опитані міст, а саме близько 15 % м. Жешів, м. Ніредьгаза, Львівська область. Досить дивно, адже в прикордонних територіях є значна частина людей, що займається торгівлею, пов'язаною з різницею в цінах прикордонних територій. Можли-

во, ця торгівля в більшості випадків є дрібною контрабандою, тому про неї не звучить у відповідях опитаних респондентів.

Таблиця 2

Уявлення випускників шкіл щодо майбутньої зайнятості, %

	Закарпатська обл.	Харківська обл.	Угорщина (Ніредьгаза)	Львівська обл.	Польща (Жешів)
Стабільна, надійна робота – щоденна кількогадинна праця в однаковий час на робочому місці	34,0	28,0	25,9	34,7	58,8
Стабільна, надійна робота, яку можна виконувати як на робочому місці так і вдома	41,2	52,3	44,3	52,0	19,7
Робота вдома, незалежно від тривалості та типу договору, укладеного з роботодавцем	5,3	4,9	6,7	4,8	8,5
Робота на повний робочий день з можливістю додаткових підробітків	7,3	5,8	17,0	2,6	6,1
Робота тільки за договором, тимчасовий контракт	6,2	1,6	1,7	3,8	1,0
Інше	3,2	3,3	3,1	0,8	2,4

Надання соціальних послуг (16,8 %) та волонтерська діяльність переважає серед опитаних м. Ніредьгаза (Угорщина). Цей факт можна пояснити тим, що опитування проводилось серед учнів, більшість з яких мали бажання отримувати освіту за спеціальністю «соціальна робота», перед вступом проходячи практику в соціальній сфері.

Основним бажанням випускників щодо майбутнього працевлаштування є зайнятість у приватній сфері. Напевно, більшість опитаних співвідносить приватну сферу з високими прибутками, значними матеріальними вигодами. Бажання працювати в цій сфері значно переважає серед опитаних випускників Львівської області (50,8 %). Близько четвертої частини опитаних має бажання створити власний бізнес (23,5 % – 28 % опитаних), хоча лише 3,3 % опитаних випускників у м. Дрогобич. Найбільший відсоток опитаних випускників м. Ніредьгаза (Угорщина) має бажання працювати в державному секторі, можливо, це пов'язано з досить хорошими соціальними гарантіями та оплатою праці державних службовців. Близько четвертої частини, опитаних випускників, бажають створити власну справу, крім опитаних респондентів у Львівській області

(3,3 %). Цей показник є досить високим серед опитаних, адже в загальному, лише близько 10–15 % всіх людей мають схильність до підприємницької діяльності, яка завжди співвідноситься із ризиком, ініціативністю і наполегливістю характеру. Щодо бажання виїхати, то найбільший відсоток переважає також в опитаних випускників Польщі (м. Жешів) – це 19,7 %, та Закарпатської області – 18,0 %, 15,6 % – опитаних випускників м. Ніредьгаза (Угорщина). Саме тут найбільше спрацьовує теорія пограниччя «Центр – периферія», відповідно до якої відбувається відтік населення до більш перспективних центрів.

Висновки. Результати нашого дослідження показують зацікавленість випускників шкіл тематикою своєї майбутньої зайнятості. Початок трудової діяльності раніше починається в учнів Угорщини та Польщі. Проте зрозуміло, що як представники іноземних країн (Польщі, Угорщини), так і українські випускники мотивовані в основному матеріальними факторами, можливістю заробляти для себе та своєї сім'ї, тобто переважає розгляд праці як засобу досягнення матеріального благополуччя. Для цього молоді люди змушені будуть в умовах непростої ситуації на ринку праці працевлаштовуватись, жертвуючи своїми професійними очікуваннями і орієнтаціями.

Робимо висновок, що не відчувається суттєвої різниці між представниками різних регіонів у відповідях з приводу бачення, що таке праця, майбутнього робочого місця та досвіду зайнятості. Звичайно, в сьогоденних умовах молодь змушена адаптуватися, реалізуючи високу трудову мобільність. Важливою є готовність зайнятись вигідною з точки зору оплати працею, багато працювати для забезпечення матеріального благополуччя, незалежно від того чи буде співпадати характер майбутньої сфери зайнятості з отриманою спеціальністю. Крім того, готовність до зміни професійної діяльності, появою різних нетрадиційних, нестандартних форм зайнятості на ринку праці (тимчасової, нестандартної зайнятості, що дозволить суміщати роботу та навчання).

Підробіток та часткова зайнятість учнів шкіл може розглядатись, як елемент «дорослішання». Отримання власних грошей, як власна практика адаптації до дорозлого життя. Крім того, через роботу випускники отримують можливість накопичувати людський капітал, соціальні зв'язки, комунікацію, вміння пристосовуватись до різних життєвих ситуацій. Основними шляхами отримання роботи виступають, напевно, соціальні зв'язки, контакти і мережі взаємопітримки, які в майбутньому можуть перетворитись на цінний соціальний капітал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Трансграничье в изменяющемся мире [Электронный ресурс] // Журнал Забайкальского государственного гуманитарнопедагогического университет им. Н. Г. Чернышевского. – Чита, 2010. – № 1. – . –Режим доступа: <http://elibrary.ru/titl>
2. Социология : энциклопедия. – М., 2003. – С. 968.
3. *Валлерстайн И.* Модернизация: мир праху ее / И. Валлерстайн // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2008. – № 2. – С. 21–25.
4. *Савельев Ю.* Социология в поисках сущности современности: систематизация теорий общества модерна и модернизации / Ю. Савельев // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2012. – № 3.

5. *Титаренко Л.Г.* Теорії Пограниччя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://jourssa.ru/sites/all/files/volumes/2013_2/Titarenko_2013_2.pdf
6. *Зарицький Т.* Парадигма прикордоння і центр–периферійні підходи / Т. Зарицький // Україна Модерна. – 2011. – № 18.
7. *Капелюшников Р. И.* В тени регулирования. Неформальность на российском рынке труда / Р. И. Капелюшников. – Издательский дом Высшей школы экономики, 2014. – С. 252.
8. *Никишина Т. П.* Проблема занятости молодежи на рынке труда. – автореферат диссертации [Электронный ресурс]. – Москва, 2015. – Режим доступу: <http://niitss.ru/analytics/disser/nikis>
9. *Никишина Т. П.* Развитие нестандартных форм занятости в современной России / Т. П. Никишина. – Москва : Российское предпринимательство», 2014. – № 24 (270). – С. 71–86.
10. *Дидковская Д. И.* Социализация молодежи / Д. И. Дидковская // Человек и труд. – №8. – Москва, 2007. – С. 132–135.

REFERENCES

1. *Dydkovskaia D.* Socializacija molodezhi [Socialization of youth] / D. Dydkovskaia // *Che-lovek y trud.* 8. 2007. – Pp. 132–135. [in Russian]
2. *Kapeliushnykov R.* V teni regulirovanija. Neformal'nost' na rossijskom rynke truda [In the shadow of regulation. Informality on the Russian labor market] / R. Kapeliushnykov. Moskva: Yzdatel'skiy dom Vyshei shkoly ekonomyky. 2014. – P. 536. [in Russian]
3. *Nykyshyna T.* Problema zanjatosti molodezhi na rynke truda [The problem of youth employment in the labor market] / T. Nykyshyna. 2015. <http://niitss.ru/analytics/disser/nikis>. [in Russian]
4. *Nykyshyna T.* Razvitie nestandartnyh form zanjatosti v sovremennoj Rossii [The development of non-standard forms of employment in modern Russia] / T. Nykyshyna // *Rossyiskoe predprynimatel'stvo.* 24. 2014. – Pp. 71–86. [in Russian]
5. *Savel'ev Iu.* Sociologija v poiskah sushhnosti sovremennosti: sistematizacija teorij obshhestva moderna i modernizacii [Sociology in search of the essence of modernity: the systematization of theories of modern society and modernization] / Iu. Savel'ev // *Sotsyologija: teoryia, metody, marketynh.* 3. 2012. – P. 45–67. [in Russian]
6. *Sociologija: jenciklopedija* [Sociology: the encyclopedia] red. Aleksandr Hrytsanokv y dr. Mynsk, Knyzhnyi dom, 2003. – P. 968. [in Russian]
7. *Transgranich'e v izmenjajushhemsja mire* [Transboundary in a changing world] *Zhurnal Zabaikal'skoho hosudarstvennoho humanyarnopedahohycheskyi unyversytet ym. N. H. Chernyshevskoho.* 1. 2010. <http://elibrary.ru/titl>. [in Russian]
8. *Tytarenko L.* Teorii Pogranich'ja [Theories of the Borderlands] / I. Tytarenko // *Zhurnal sotsyolohyy y sotsyal'noyi antropolohyy.* 3. 2015. – P. 5–14, http://jourssa.ru/sites/all/files/volumes/2013_2/Titarenko_2013_2.pdf. [in Russian]
9. *Vallerstain I.* Modernizacija: mir prahu ee [Modernization: peace be with her] / I. Vallerstain // *Sotsyologija: teoryia, metody, marketynh.* 2. 2008. – P. 21–25. [in Russian]
10. *Zaryts'kyi T.* Paradygma prykorodonnja i centro–peryferijni pidhody [Paradigm center-border i peryferijni pidhody] / T. Zaryts'kyi // *Ukraina Moderna.* 8. 2011. – Pp. 79–99. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редколегії 21.07.2016

Прийнята до друку 14.08.2016

**EMPLOYMENT OF YOUTH ON THE BORDER OF CENTRAL
AND EASTERN EUROPE****N. Varha**

*Uzhhorod national university,
Nakhimova Str. 52, Uzhhorod, Ukraine, 88000,
Ignatola23@gmail.com*

Youth is more likely to be employed in temporary jobs. For young workers, changeable employment is a so-called springboard for the integration into the labor market, it makes it possible to combine work and studying, get the necessary experience and gain some experience, the availability of which is now one of the primary conditions that is put forward by employers of young workers. In the article presents the results of international comparative sociological survey. Which was dedicated to the research of views of the school graduates living in a border area. It was regarded to the topic of a temporary employment, enterprise and attitude to the work. Youth is more likely to be employed in temporary jobs. For young workers, changeable employment is a so-called springboard for the integration into the labor market, it makes it possible to combine work and studying, get the necessary experience and gain some experience, the availability of which is now one of the primary conditions that is put forward by employers of young workers. One of the two blocks of questions from the questionnaire in the international comparative sociological survey was dedicated to the research of views of the school graduates living in a border area. It was regarded to the topic of a temporary employment, enterprise and attitude to the work. The research entitled as «Youth on the border territory of Central and Eastern Europe» was held in 2015 in Ukraine in the following towns (Lviv region, Transcarpathian region, Kharkiv region), also in other neighboring countries as Hungary (Nyíregyháza) and Poland (Rzeszów).

Keywords: border area labor market, informal employment, temporary jobs, self-employment.